

موسیقی بلغارستان

تجربه‌ی موسیقی، بازنمود فرهنگ

تیمتی رایس

ترجمه‌ی
بهناز شایق

مؤسسه‌ی فرهنگی - هنری ماهور
تهران، پل چوبی، خیابان حقوقی، شماره‌ی ۴۲، طبقه‌ی همکف
کدپستی ۱۶۱۱۹، صندوق پستی ۴۷۷-۱۹۵۷۵
تلفن: ۷۷۶۰۱۰۲۰ فکس: ۷۷۵۰۶۵۵۳

www.mahoor.com
info@mahoor.com

موسیقی بلغارستان

تیمتی رایس

ترجمه‌ی بهناز شایق
بازخوانی لیلا رسولی
ناظر ترجمه بابک بوبان

عکس روی جلد	تیمتی رایس
چاپ اول	۱۳۹۹
تعداد	۵۰۰ جلد
لیتوگرافی	باران
چاپ و صحافی	پژمان

© حق چاپ محفوظ است.

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۸۷۷۲-۸۲-۱ ISBN: 978-964-8772-82-1

این کتاب را خانم پرتو هوشمند راد معرفی کردند و ناشر از این بابت از ایشان سپاسگزار است.

فهرست

۷.....	دیباچه
۹.....	پیش‌گفتار
۱۲.....	فهرست تراک‌های سی‌دی
۱۷.....	۱. دو عروسی در یک روز
۱۷.....	یک مراسم عروسی شهری
۲۴.....	یک مراسم عروسی روستایی
۳۰.....	توضیح موسیقی
۳۱.....	فرهنگ موسیقی عروسی‌های بلغاری
۳۲.....	تفسیر موسیقی عروسی‌های بلغاری
۳۶.....	سوالات دیگر
۳۹.....	۲. گذشته در موسیقی امروز
۵۱.....	۳. گشت و گذاری موسیقایی
۵۲.....	منطقه‌ی شوپ در نزدیکی صوفیه
۵۷.....	تراکیه در جنوب شرقی
۶۲.....	کوه‌های ژدپه در جنوب
۶۶.....	منطقه‌ی پیرین در جنوب غربی
۷۰.....	پس از گشت و گذار
۷۱.....	۴. ساخت موسیقی در گذشته و امروز
۷۳.....	کُلِدا
۷۵.....	کوکِرودِن
۷۶.....	رقص‌های عید پاک
۷۸.....	آوازهای برداشت محصول
۷۹.....	رقص در بزم‌های روستایی
۸۰.....	کارِ خانه در پاییز

- چرا در ابتدای قرن بیست و یکم این سنت‌ها هنوز اجرا می‌شوند؟..... ۸۲
۵. موسیقی و سیاست ۸۳
- اجرائی از یک گروه حرفه‌ای ۸۳
- موسیقی کُرال تنظیم‌شده ۸۵
- موسیقی سازی تنظیم‌شده ۸۵
- رقص طراحی شده ۸۷
- نمادگرایی سیاسی ۸۸
- ورود مدرن‌سازی و یک ایدئولوژی جدید به بلغارستان ۸۸
- نهادهای جدید برای موسیقی مردمی جدید ۹۱
- موسیقی مردمی پرورش یافته ۹۴
- معنایی تازه برای موسیقی عروسی ۹۸
- تغییرات در صدای موسیقی عروسی ۱۰۱
- سیاست در موسیقی عروسی ۱۰۳
- تبدیل شدن از رفتار به نماد و از نماد به کالا ۱۰۴
۶. موسیقی بلغاری در جایگاه موسیقی ملل ۱۰۷
- موسیقی بلغاری در صدر جدول برترین‌های موسیقی ۱۰۹
- تصاحب موسیقی بلغاری ۱۱۳
۷. یک موسیقی تازه برای دورانی جدید ۱۲۱
- تلفیق تازه‌ای از موسیقی‌های مردمی و مردم‌پسند ۱۲۴
- ریشه‌های موسیقی پاپ‌فلک ۱۲۵
- کلام موسیقی پاپ‌فلک ۱۲۹
- اجرای آوازهای پاپ‌فلک ۱۳۰
- پاپ‌فلک به مثابه هنر، نماد، کالا و رفتار ۱۳۵
- تغییرات موسیقایی و اهمیت موسیقایی ۱۳۹
- واژه‌نامه‌ی اصطلاحات بلغاری ۱۴۱
- واژه‌نامه‌ی اصطلاحات موسیقایی ۱۴۴
- منابع و مأخذ ۱۴۸

فصل اول

دو عروسی در یک روز

بلغارستان، کشوری کوچک با مساحت تقریبی در حد ایالت تنسی، در جنوب شرقی اروپا و در شبه جزیره بالکان واقع شده است (شکل ۱-۱). جمعیت تقریباً هشت میلیون نفری آن به زبان بلغاری، که زبانی اسلاوی با الفبای سیریلیک است، صحبت می‌کنند. اکثریت بلغارها که عموزاده‌های دیگر گروه‌های اسلاو مانند روس‌ها، اوکراینی‌ها، لهستانی‌ها، صرب‌ها و کروات‌ها هستند کشور را با اقلیت رُما (کولی‌ها)، تُرک‌ها، یهودی‌ها، ارمنی‌ها، یونانی‌ها و روس‌ها تقسیم کرده‌اند. موسیقی بلغاری با مترهای جمع‌شونده، صدای قوی زنان، سازهای وطنی و رقص‌های پراترزی و پیچیده بیش از صد سال است که آمریکایی‌ها و اروپایی‌ها را مجذوب خود کرده است. من برای اولین بار در دهه‌ی ۱۹۶۰ و در دوره‌ی دانشجویی، زمانی که در باشگاه بین‌المللی رقص‌های محلی رقص بلغاری را می‌آموختم به سمت این موسیقی جذب شدم. اولین سفر تحقیقاتی‌ام به آنجا در سال ۱۹۶۹ و آخرین آن برای آماده‌سازی مقدمات نوشتن این کتاب در سال ۲۰۰۰ بود. در این فاصله بارها به آنجا سفر کردم و یکی از این سفرها ۱۵ ماه به طول انجامید.

یک مراسم عروسی شهری

در سال ۱۹۸۸، زمانی که روی کتاب دیگری در ارتباط با موسیقی سنتی بلغاری تحقیق می‌کردم، خوش اقبال بودم که ماریا استیائووا را دیدم (-Rice 1994: 268). آن موقع سی و چند سال داشت و نوازنده‌ی مشهور نی انبان بلغاری به نام گایما (شکل ۱-۲) بود. یکشنبه قرار بود در دو مراسم عروسی بنوازد و لطف کرد و از من دعوت کرد تا او را همراهی کنم. قرار ملاقات را ظهر در سرسرای بهترین هتل شهر پلودیو، دومین شهر بزرگ بلغارستان، گذاشتیم.

آن زمان، بلغارستان کشوری نسبتاً فقیر با دولتی کمونیستی بود و از همین رو مواجه شدن با فضای داخلی مجهز هتل با آینه‌های درخشان، شمعدان‌های کریستال، دستگیره‌های برنجی جلاداده شده و فرش‌های ضخیم مرا غافلگیر کرد.

موسیقی بلغارستان

شکل ۱-۱. جنوب شرقی اروپا. (برگرفته از دایره‌المعارف موسیقی جهان گارلند، جلد هشتم، اروپا، ص ۸۶۷ مجوز باز نشر از انتشارات راتلج و تایلر و فرانسیس).

دو عروسی در یک روز

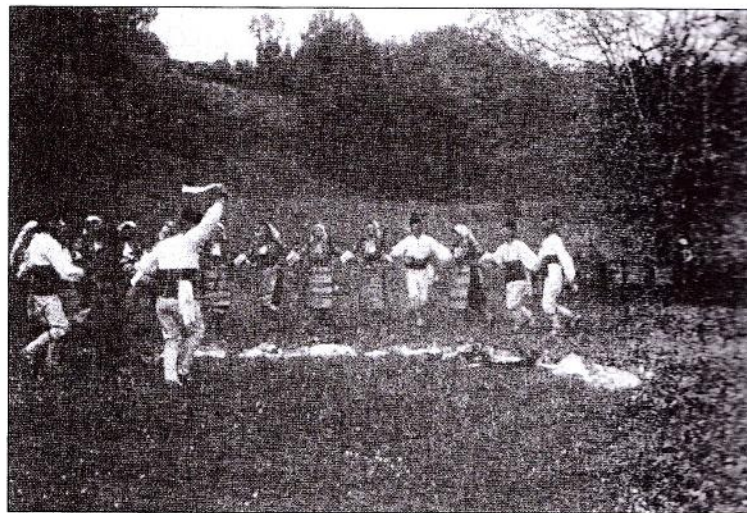
شکل ۱-۲ ماریا استیانوا در حال نواختن گایدا (روی جلد استیانوا ۱۹۹۵)

قطعاً فقط توریست‌ها و نخبگان حزب کمونیست تمکن استفاده از این امکانات را داشتند. در واقع این مراسم عروسی پسر یکی از مقامات برجسته‌ی دولت در آن منطقه بود و خانواده‌ی آنها به قدری ثروتمند بودند که نه تنها سالن رقص هتل را جاره کرده بودند، بلکه یکی از مشهورترین و پرکارترین گروه‌های مراسم عروسی در بلغارستان به نام کاناریته (قناری‌ها) را هم دعوت کرده بودند. (تراک ۱ سی‌دی)

وقتی من و ماریا وارد سالن اصلی مهمانی شدیم، نوازنده‌ها صندلی‌هایشان را چیده بودند و یک سیستم صوتی پیچیده بر روی سکویی بلند در کنار یک فضای رقص چوبی با ابعاد متوسط قرار گرفته بود. در کنار فضای رقص، بیست میز خالی

دو عروسی در یک روز

هر ماریا استفاده کرد تا شمه‌ای از سنت را هرچند برای دقایقی کوتاه جلوه‌گر کند. تلیس دوام آنکه به شدت غیر معمول است که یک زن نوازنده‌ی گایدا باشد. از این رو نوازندگی ماریا در انتظار عمومی همیشه باعث شگفتی و ایجاد نظرات مختلف در محضبان می‌شد. گایدا/نوازی او در آن مراسم باعث می‌شد کاناریته تأثیری به یاد ماندنی در ذهن مخاطب ایجاد کند و به شهرت بیشتر این گروه کمک می‌کرد. در هنگام ورود مهمانان به سالن رقص ماریا یک قطعه غیرمتریک می‌نواخت که ضرب واضح و مشخصی نداشت (تراک ۲ سی‌دی). این قطعات به گوش سیری از شنونده‌های آمریکایی غمگین می‌آیند و در واقع چنین آهنگ‌هایی به صورت سنتی در تلخ‌ترین و غمگین‌ترین لحظات آیین مراسم عروسی بلغاری عرضه می‌شوند. یکی از چنین لحظاتی برای خانواده‌ی عروس زمانی اتفاق می‌افتد که عروس را به داماد و خانواده‌ی او تقدیم می‌کنند یا «می‌دهند» و خانواده‌ی داماد دسته جمعی (و یا امروزه با اتومبیل) او را به سوی کلیسا و یا یک سالن عروسی عمومی جهت انجام تشریفات عروسی می‌برند.

شکل ۱-۴ روستاییان با لباس‌های سنتی در یک پیک نیک در حال رقص پراوو هرو. (تیمسی رایس، ۱۹۷۲)

مجموعه‌ی موسیقی جهان درآمدی نوآورانه بر موسیقی جهان است که بررسی می‌کند مردم چگونه در زندگی خود به موسیقی معنا می‌بخشند و از آن بهره می‌برند.
ویراستاران مجموعه: بانی سی، وید و پاتریشیا شهبان کمبل

موسیقی بلغارستان یکی از چندین جلد پژوهش موردی است که در کنار کتاب موسیقایی بیاندیشیم، جلد محوری مجموعه‌ی موسیقی جهان، می‌توان از آن بهره برد. کتاب موسیقایی بیاندیشیم با پرداختن به موسیقی فرهنگ‌های گوناگون، چارچوبی برای بررسی دانش عملی موسیقی در سراسر دنیا فراهم می‌آورد. این کتاب زمینه را برای طیف گسترده‌ای از موردپژوهی‌هایی که هر یک بر ناحیه‌ی خاصی از دنیا متمرکزند مهیا می‌سازد. هر یک از این موارد پژوهشی وضعیت موسیقایی معاصر یک ناحیه را نقطه‌ی شروع قرار می‌دهند و به اطلاعات تاریخی و سنت‌ها نیز تاجایی که به حال حاضر مربوط می‌شوند می‌پردازند.

موسیقی بلغارستان بر معرفی سنت غنی و پرتنوع موسیقی بلغارستان تمرکز دارد. این کتاب خوانندگان را به گشت و گذاری در چشم انداز موسیقایی بلغارستان می‌برد و بدین ترتیب بررسی می‌کند که سنت‌های روستایی بلغارستان به چه طریقی بر بازنمود و تفسیر موسیقی آن اثر می‌گذارند و تاریخ بلغارستان چگونه در طول دهه‌ها بر موسیقی‌اش تاثیر گذاشته است. این کتاب همچنین نشان می‌دهد که علی‌رغم تغییرات اجتماعی که به واسطه‌ی صنعتی‌سازی، مدرن‌سازی و شهری‌سازی در دوران پس از جنگ جهانی دوم ایجاد شدند، سنت‌های موسیقایی چه طور همچنان حفظ شدند و به شکوفایی رسیدند. تیمنی رایس نشان می‌دهد که چگونه موسیقی بلغاری — علاوه بر اینکه هنر و سرگرمی است — عمیقاً در حیات فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی کشور ریشه دوانده است. او تحلیل می‌کند که چه‌طور این موسیقی در میان دیگر فرهنگ‌ها نشر یافته و چگونه رد و اثر خود را در فرم‌های جدید موسیقی مردم‌پسند ثبت کرده است. درس‌های کوتاهی هم درباره‌ی نحوه‌ی انجام پژوهش‌های قوم‌موسیقی شناسان در کتاب گنجانده شده‌اند.

کتاب موسیقی بلغارستان به سبکی زنده و پویا نوشته شده و هم برای دانشجویان و هم مخاطب عام مناسب است. این کتاب گزارش‌هایی عینی از اجراها ارائه می‌دهد و همچنین دربردارنده‌ی گفتگوهایی با هنرمندان به همراه واژه‌نامه‌ی اصطلاحات بلغاری و واژگان موسیقایی است. در ضمن تعداد زیادی نمونه‌ی شنیداری و تمرین‌های دیگر دارد که به خوانندگان کمک می‌کنند یاد بگیرند موسیقی بلغاری را گوش کنند و با آن بخوانند و برقصند؛ یک سی‌دی هفتاد دقیقه‌ای حاوی نمونه‌ی موسیقی‌های مورد بحث هم ضمیمه‌ی کتاب است.

درباره‌ی نویسنده

تیمنی رایس، استاد قوم‌موسیقی‌شناسی در یو سی ال ای، از ویراستاران پایه‌گذار دایرةالمعارف ده جلدی موسیقی جهان کارلند و نویسنده‌ی کتاب *May It Fill Your Soul: Experiencing Bulgarian Music* (1994) است. وی سردبیری مجله‌ی قوم‌موسیقی‌شناسی و سمت ریاست انجمن قوم‌موسیقی‌شناسی را نیز در کارنامه دارد.

قیمت به همراه
یک سی‌دی: ۵۰۰۰۰ تومان

مؤسسه فرهنگی هنری ماهور
Mahoor Institute of Culture and Arts
www.mahoor.com info@mahoor.com